

Tytti Räsänen

Täydellistä puolueettomuutta vai pelkkä korulause?

Ruotsin puolueettomuuspolitiikka suomalaisissa puoluelehdissä vuonna 1948- YYA
sopimuksen solmimiseen saakka.

Kandidaatintutkielma
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
13.5.2020

Sisällysluettelo

1. Johdanto

1.1 Aikaisempia tutkimuksia ja kirjallisuutta aiheesta

1.2 Tutkimuskysymykset ja ajallinen rajaus

1.3 Lähteet ja tutkimusmenetelmät

2. Taustojen tarkastelua

2.1 Suomen poliittinen asema toisen maailmansodan jälkeen

2.2 Ruotsin poliittinen asema toisen maailmansodan jälkeen

3. Vuosi 1948 - YVA-sopimukseen saakka

3.1 Länsiliittosuunnitelmat, Bevinin suunnitelma ja näkemyksiä puolueettomuudesta

3.2 Marshall-apu

3.3 Ruotsi, YK ja pohjoismainen yhteistyö

3.4 Ruotsin puolueettomuuspolitiikka ja Neuvostoliitto

4. Päätäntö

5. Lähteet

1 Johdanto

Ruotsin puolueettomuudella on pitkät perinteet, ja erityisesti Ruotsin puolueettomuus nousi julkiseen keskusteluun sotien aikana. Toisen maailmansodan päätyttyä monella maalla oli pitkä toipuminen edessä, jälleenrakentamista ja poliittisten olojen vakiinnuttamista. Ruotsi oli harjoittanut toisen maailmansodan aikana puolueettomuuspolitiikkaa ja pitäytynyt pääosin sodan konfliktien ulkopuolella. Suomi puolestaan kävi kolme sotaa; talvisodan, jatkosodan ja Lapin sodan. Sotien jälkeen Suomi pysyi itsenäisenä, mutta oli silti vaikeassa tilanteessa geopoliittisen asemansa takia. Suomen oli erityisen tärkeää seurata naapurinsa Ruotsin ulkopoliitiikkaa kylmän sodan käynnistyessä.

Tässä kandidaatintutkielmassa aion tutkia sitä, kuinka Ruotsin puolueettomuuspolitiikasta on uutisoitu ja keskusteltu kolmessa eri puoluelehdessä alkuvuodesta 1948. Lähteinä toimivat *Suomen sosiaalidemokraatti*, *Uusi Suomi* ja *Työkansan Sanomat*. Aikarajaukseni päättyy huhtikuun alkuun, jolloin YYA-sopimus¹ solmittiin. Tarkoituksena on selvittää kuinka näissä hyvin erilaisia poliittisia suuntauksia edustavissa lehdissä on nähty Ruotsin puolueettomuus ja kuinka puolueettomuuspolitiikasta on keskusteltu.

1.1 Aikaisemmat tutkimukset ja kirjallisuutta aiheesta

Aiheesta on julkaistu samantyyllisiä tutkimuksia, kuten Leena Kaukiaisen vuonna 1977 julkaisema väitöskirja: *Pikkuvaltiot kansainvälisen kriisin varjossa - Turvallisuuskysymys Ruotsin, Suomen ja Tanskan julkisessa keskustelussa lokakuusta 1937 marraskuuhun 1938*. Kaukiainen on käyttänyt lähteenään väitöskirjassaan vastaavasti puolueiden pää-äänenkannattajia, mutta näiden lisäksi muun muassa sanomalehtiä sekä muita poliittisia julkaisuja.² Olavi Vänttisen toimittama kirja *Itsenäinen Suomi - Puolueeton Pohjola: poimintoja lehdistökeskustelusta Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa* keskittyy taas lähinnä 1960-luvun tapahtumiin, vaikka sekin käy lyhyesti läpi puolueettomuutta ja puolueettomuuspolitiikkaa harjoittavia maita, ja yleisesti käsitteen määrittelyä. Vänttisen toimittama teos ei kuitenkaan ole historia-alan tutkimus.

¹ YYA-sopimuksella tarkoitetaan Suomen ja Neuvostoliiton välillä solmittua Ystävyys, Yhteistyö ja Avunantosopimusta.

² Kaukiainen, 1977, 4-5

Myös Ruotsin puolueettomuudesta ja puolueettomuuspolitiikasta on julkaistu tutkimuksia. Esimerkiksi Cay Sevónin vuonna 1995 kirjoittama väitöskirja *Visionen om Europa : svensk neutralitet och europeisk återuppbyggnad 1945-1948* käsittelee laajasti Ruotsin poliittista asemaa toisen maailmansodan jälkeisessä maailmassa sekä Ruotsin suhdetta Euroopan muihin maihin ja jälleenrakentamiseen. Väitöskirja keskittyy kuitenkin enemmän jälleenrakentamisen taloudelliseen puoleen.³ Aihetta on myös tutkinut Christine Agius, joka kirjassaan *The Social Construction of Swedish Neutrality : Challenges to Swedish Identity and Sovereignty* käy läpi Ruotsin puolueettomuutta, sen kehitystä ja ongelmia, sekä yleisesti neutraaliuden käsitettä pitkällä aikavälillä.⁴

Suomen poliittisesta asemasta ja kehityksestä toisen maailmansodan jälkeen taas on kirjoittanut muun muassa Mikko Majander kirjassaan *Pohjoismaa vai kansandemokratia? : Sosiaalidemokraatit, kommunistit ja Suomen kansainvälinen asema 1944-51*. Suomen rauhaanpaluun vuosista on myös kirjoittanut Antero Holmila ja Simo Mikkonen kirjassaan *Suomi sodan jälkeen: pelon, katkeruuden ja toivon vuodet 1944-1949*. Kirjassa käsitellään Suomen asemaa monesta näkökulmasta, ja tekstiä havainnollistamaan nostetaan useita eri lainauksia niin erilaisista lehdistä kuin poliitikoiltakin.

En ole kuitenkaan löytänyt tutkimuskirjallisuutta, jossa käytäisiin läpi nimenomaisesti suomalaisten puoluelehtien kannanottoja tai kirjoituksia koskien Ruotsin poliittista asemaa 1940-luvun lopulla. Suomen näkökulmasta Ruotsin puolueettomuutta ei ole juuri tarkasteltu, vaikka sen merkitys Suomen ulkopolitiikalle oli huomattava. Aihetta on siis perusteltua tutkia.

1.2 Tutkimuskysymykset ja ajallinen rajaus

Tämän tutkielman tarkoituksena on etenkin saada vastauksia kysymyksiin “kuinka” ja “millä tavalla”. Tutkimuskysymyksiä ovat “Kuinka Ruotsin puolueettomuuspolitiikasta on uutisoitu tai kirjoitettu suomalaisissa puoluelehdissä?” ja “ Millä tavalla eri puoluelehtien uutisointi tai kirjoitukset eroavat toisistaan?”. Näiden lisäksi pyrin selvittämään minkälaisia sanavalintoja tai käsitteitä on käytetty aiheesta uutisoidessa tai kirjoitettaessa, ja pohtimaan mitä niistä

³ Sevón, 1995, 302

⁴ Agius, 2006, 1-2

voidaan päätellä. Kuinka paljon lukijaan esimerkiksi pyritään vaikuttamaan, ja mihin suuntaan. Hypoteesina on, että lehtien välillä on havaittavissa selkeitä eroja uutisoinnin ja kirjoittamisen suhteen. Oletan myös, että lehdissä on nähtävissä puolueiden agenda, sekä propagandaa uutisointiin liittyen.

Tämän tutkimuksen ajallinen raja on vuoden 1948 tammikuusta huhtikuun kuudenteen päivään, jolloin Suomen ja Neuvostoliiton välinen YYA-sopimus solmittiin. Tutkimuksen ei ole syytä edetä YYA-sopimuksen jälkeiseen aikaan, sillä oletettavasti uutisointi Ruotsin ulkopoliittikkaa leimaavasta puolueettomuuspolitiikasta huomattavasti väheni sen jälkeen, kun YYA-sopimuksesta tuli osa Suomen ulkopoliittikkaa. Näin Suomella ei oletettavasti ole enää ollut yhtä suurta tarvetta seurata tärkeän naapurin ulkopoliittikkaa. Lisäksi päädyin pelkästään 1948 alkuvuoteen sen vuoksi, että jo pelkästään sillä aikavälillä puoluelehdissä käsiteltiin useampia Ruotsin puolueettomuuspolitiikkaan liittyviä suuria teemoja, ja näin kokonaisuudesta tuli huomattavasti selkeämpi, kuin jos aikarajausta olisi pidentänyt vuosiin, jolloin Ruotsin puolueettomuuspolitiikka ei ollut yhtä suurena puheenaiheena.

1.3 Lähteet ja tutkimusmenetelmät

Tutkielman alkuperäislähteinä, joiden avulla lähden hakemaan vastausta tutkimuskysymyksiin, toimii siis *Uusi Suomi*, *Suomen sosialidemokraatti* sekä *Työkansan Sanomat*. Ensimmäinen lähde *Uusi Suomi* on Kokoomus-puolueen pää-äänenkannattajana toiminut lehti. Kyseistä lehteä julkaistiin aikaisemmin muun muassa nimellä *Uusi Suometar*, mutta *Uusi Suomi* nimellä⁵ sitä julkaistiin vuoteen 1991 saakka. Toisena lähteenäni toimii Suomen sosialidemokraattisen puolueen pää-äänenkannattajana toiminut *Suomen Sosialidemokraatti*. Kyseistä lehteä on tällä nimellä julkaistu Suomen sisällissodan jälkeen, mutta aiemmin se ilmestyi *Työmies* nimellä.⁶ Kolmas lähteeni *Työkansan Sanomat* taas toimi Suomen kommunistisen puolueen pää-äänenkannattajana. Lehteä julkaistiin vuodesta 1945 vuoteen 1956⁷ *Työkansan Sanomia* kävin läpi noin 76 numeroa, *Uutta Suomea* ja *Suomen Sosialidemokraattia* noin 92 numeroa.

⁵ Salokangas & Tommila, 1998, 143

⁶ Salokangas & Tommila, 1988, 71, 147

⁷ Salokangas & Tommila, 1998, 242

Alkuperäislähteiden lisäksi hyödynnän tutkielmassani jonkin verran aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta aiheeseen liittyen. Esimerkiksi jo yllä mainittuja teoksia, ja näiden lisäksi esimerkiksi Juhana Aunesluoman kirjoittamaa kirjaa *Britain, Sweden and the Cold War, 1945-54 : understanding neutrality* sekä Seppo Hentilän, Osmo Jussilan ja Jukka Nevakiven kirjoittamaa teosta *Suomen poliittinen historia 1809-1999*.

Tutkimusmenetelminä toimii vertaileva tutkimus, sillä vertailen näitä kolmea puoluelehteä keskenään, niin kuin yksi tutkimuskysymyksistäkin antoi ilmi, ja pyrin näin siis ottamaan sekä oikeiston että vasemmiston kannat aiheesta huomioon. Toisaalta käytän myös diskurssianalyysia, sillä tutkin miten eri sanavalintoja ja käsitteitä on käytetty eri puoluelehtien suhtautumisessa Ruotsin puolueettomuuspolitiikkaan.

2 Taustojen tarkastelua

Tutkielman kannalta on olennaista ymmärtää sekä Ruotsin että Suomen historiaa etenkin toisen maailmansodan jälkeen. Koska aikarajaukseni osuu aikaan, jolloin toisen maailmansodan päättymisestä on jo kulunut muutama vuosi, en tarkastele vuosia 1939-1945. Toisen maailmansodan tapahtumien läpikäyminen ei ole olennaista myöskään sen vuoksi, että 1948 alkuvuoden tapahtumat ovat vuoden 1945 jälkeen syntyneitä, eikä sodan aikaisten poliittisten asemien läpikäyminen toisi varsinaista tukea taustoitukselle.

Tutkielman kannalta olennaista ja tärkeää on sen sijaan ymmärtää molempien valtioiden poliittista tilannetta sodan jälkeen, jotta voidaan ymmärtää miksi esimerkiksi Suomen puoluelehdissäkin on käsitelty Ruotsin puolueettomuutta, ja toisaalta myös siksi, että puolueettomuuspolitiikan käsitettä on helpompi Ruotsin kohdalla ymmärtää. Haluan taustoituksen avulla myös perustella väitettä siitä, että Suomi olisi sodan jälkeen pyrkinyt katsomaan esimerkiksi Ruotsiin päin painoitellessaan Neuvostoliiton naapurimaana.

2.1 Suomen poliittinen asema toisen maailmansodan jälkeen

Suomi solmi Neuvostoliiton kanssa aselevon 4. syyskuuta 1944, ja Moskovan välirauhan 19. syyskuuta samana vuonna. Rauha herätti Suomessa ristiriitaisia tunteita, sillä ei ollut varmaa mitä sen solmimisen jälkeen tapahtuisi, ja kuinka Neuvostoliitto esimerkiksi menettelisi

Suomen kanssa.⁸ Jälleenrakennuksen edessä oleva Suomi eli sisäpoliittisesti huolestuttavia aikoja, kun tyytymättömien kansalaisten määrä oli valtava, ja jatkuva epävarmuus ruokki levottomuuden ilmapiiriä.⁹ Tieto siitä, että Neuvostoliitolla oli sodan jälkeen suuri vaikutus Suomen tulevaisuuteen hermostutti suomalaisia. Neuvostoliitosta ei juuri tiedetty mitään, ja sodan aikaisen propagandan avulla luotu kuva vihollisesta oli painunut ihmisten mieliin.¹⁰ Suomen johto pyrki kuitenkin jo jatkosodan päättymisestä alkaen häivyttämään neuvostovastaisuutta.¹¹ Usein kuitenkin unohtuu, että Suomi pyrki sotien jälkeen suuntautumaan Pohjoismaihin päin. Tämä johtuu juuri siitä, että Neuvostoliittoon pyrittiin pitämään hyviä ja luottamuksellisia välejä, ja se oli paljon esillä, mutta esimerkiksi Paasikivi usein puhui myös pohjoismaisista suhteista heti idänsuhteiden jälkeen.¹²

Suomessa poliittinen kenttä koki sodan jälkeen muutoksia. Siinä missä porvaristolle sodanjälkeiset vuodet merkitsivät poliittisen vaikutusvallan vähenemistä, sai taas vasemmisto enemmän valtaa. Etenkin Paasikiven toisen hallituksen perustaminen marraskuussa 1944 merkitsi tämän vallan siirtymistä vasemmalle, äärilaitaan saakka. Vasemmalta löytyi esimerkiksi SKDL¹³, joka sai neljä ministerin paikkaa. Maaliskuussa 1945 järjestetyissä eduskuntavaaleissa SKDL sai neljänneksen kaikista edustajanpaikoista, ja nousi siten SDP:n ja maalaisliiton tasolle. Kyseistä tulosta pidettiin sekä Neuvostoliitossa että lännessä merkittävänä, sillä suomalaiset olivat vapaasti valinneet uuden poliittisen suunnan.¹⁴ Puolueen suosiota heti sodan jälkeen selittää muun muassa se, että se oli ainoa puolue, joka ei luonut jälleenrakentavasta Suomesta synkkää kuvaa. Päinvastoin SKP:n usko tulevaisuuteen oli vahva.¹⁵

Ääri vasemmiston nousun myötä neuvostomieliset olettivat Suomen lähtevän kansandemokratia-järjestelmän tielle, mutta näin ei kuitenkaan tapahtunut, muun muassa SKP:n hitaan ja heikon toiminnan vuoksi.¹⁶ Kommunistit kyllä osasivat valjastaa sodan

⁸ Holmila & Mikkonen, 2015, 30-31

⁹ Holmila & Mikkonen, 2015, 45

¹⁰ Holmila & Mikkonen, 2015, 57

¹¹ Holmila & Mikkonen, 2015, 80

¹² Majander, 2004, 67

¹³ Suomen Kansan Demokraattinen Liitto, perustettiin 29. lokakuuta 1944. Holmila & Mikkonen, 2015, 36

¹⁴ Hentilä & Jussila & Nevakivi, 2000, 224-225

¹⁵ Holmila & Mikkonen, 2015, 110

¹⁶ Hentilä ym., 2000, 225

jälkeisten vuosien epävarmuuden ja tyytymättömyyden omaksi poliittiseksi aseekseen, kiihottamalla kansalaisia esimerkiksi torikokousten muodossa.¹⁷ Ongelmana kuitenkin oli, että SKP:n Neuvostoliitosta lainaama retoriikka ja toimintatavat eivät kuitenkaan auttaneet sitä saavuttamaan isoa osaa suomalaisista.¹⁸

Suomen sisäpoliittista tilannetta tarkasteltaessa on hyvä ottaa myös huomioon esimerkiksi SDP:n ja Suomen Kommunistisen Puolueen (SKP) suhde. SDP ja SKP nähtiin poliittisina kilpailijoina, ja esimerkiksi SDP:n vasemmalta laidalta siirtyi SKDL:n taakse sekä jäseniä että kokonaisia jäsenjärjestöjä.¹⁹ Puolueiden erot myös nousivat nopeasti esille. Esimerkiksi siinä missä SKP ulkomaiset poliittiset kumppanuussuhteet suuntautuivat Neuvostoliittoon, SDP suuntautui ennen kaikkea Pohjoismaihin. SKP erosi myös muista puolueista toimintatavoiltaan. Esimerkiksi muut puolueet olivat tottuneet yhteistyöhön toistensa kanssa, toisin kuin SKP.²⁰

Vuoden 1947 loppupuolella SDP sai rivinsä järjestykseen, ja kykeni lopullisesti särkemään SKP:n ajatukset kommunistien johtoasemasta.²¹ Suomessa seuraava vuosi, 1948, oli käänteen tekävä, sillä 6.4 solmittiin Suomen ja Neuvostoliiton välinen YYA-sopimus.²²

2.2 Ruotsin poliittinen asema toisen maailmansodan jälkeen

Ruotsin asema toisen maailmansodan jälkeen oli monin tavoin tärkeä, mutta myös haastava. Esimerkiksi Iso-Britannia näki Ruotsin jonkinlaisena alueellisena johtajana Skandinavian maiden kesken, ja tämän vuoksi esimerkiksi Ruotsin ulkopoliittisia ratkaisuja tarkasteltiin paljon, sillä niillä nähtiin olevan vaikutuksia myös Tanskan ja Norjan ulkopoliittikkaan.²³

Muuttuvassa maailmassa Ruotsin täytyi myös miettiä poliittisia linjauksiaan esimerkiksi puolueettomuuspolitiikan suhteen. Sodan jälkeen Ruotsin sosiaalidemokraattinen työväenpuolue jatkoi johtavaa asemaansa, ja tämän myötä Ruotsin puolueettomuudesta tuli

¹⁷ Holmila & Mikkonen, 2015, 45

¹⁸ Holmila & Mikkonen, 2015, 73

¹⁹ Holmila & Mikkonen, 2015, 240

²⁰ Holmila & Mikkonen, 2015, 70-72

²¹ Holmila & Mikkonen, 2015, 240

²² Hentilä, ym., 2000, 235, 237

²³ Aunesluoma, 2003, xiii

periaatteellisempaa, aktiivisempaa ja kansainvälisempää.²⁴ Christine Agiuksen mukaan, Ruotsin sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen alla Ruotsin puolueettomuus oli osa puolueen laajempaa projektia. Se oli ikään kuin sosialidemokraattinen myytti, josta tuli tärkeä osa ruotsalaista identiteettiä.²⁵

Etenkin puolueettomuuden kansainvälisyys näkyi Ruotsin liittyttyä Yhdistyneisiin Kansakuntiin (YK). Esimerkiksi Ruotsin ulkoministeri Undén oli valmis pidättäytymään puolueettomuudesta kansainvälisyyden nimissä, mutta pelkäsi kuitenkin blokkimuodostelmia.

²⁶ Ruotsi ilmoittikin laittavansa YK:n peruskirjan tarjoaman kansainvälisen yhteistyön ja kollektiivisen turvallisuuden tiukan puolueettomuutensa edelle. Vuoden 1945 lokakuussa Ruotsin hallituksen mukaan Ruotsi on valmis osallistumaan yhteiseen turvallisuusorganisaatioon, ja tulevaisuuden konfliktin myötä luopumaan puolueettomuudestaan niin pitkälle kuin YK:n peruskirja vaatii. Samalla hallitus kuitenkin totesi, että mikäli YK:n sisällä tapahtuisi suurvaltojen jakautuminen kahteen leiriin, Ruotsi ei suostu pakon edestä liittymään kumpaankaan eikä yhteenkään blokkiin.²⁷

Toisen maailmansodan jälkeen puhuttiinkin paljon erilaisista blokkimuodostelmista, ja yksi niistä oli “Skandinavian” tai “Pohjoismaiden” blokki, joka olisi niin sanotusti Ruotsi johtoinen. Idea tällaisen blokin muodostumisesta häiritsi etenkin Neuvostoliittoa, ja huhut pistivätkin Ruotsin vaikeaan asemaan.²⁸

3 Vuosi 1948 - YYA-sopimukseen saakka

1948 alkuvuoden uutisoinnissa ja kirjoituksissa nousee paljon esille Ruotsi, sen ulkopoliittika ja siten myös puolueettomuuspolitiikka. Etenkin kolme isoa aihetta, ja sen suhdetta puolueettomuuspolitiikkaan, mainittiin erityisen usein puoluelehtien sivuilla; erilaiset länsiliittosuunnitelmat ja niihin paljon liittynyt Bevinin suunnitelma, Ruotsin suhtautuminen Marshall-apuun sekä Ruotsin ja YK:n suhde. Tulen tässä tutkielmassa käsittelemään juuri näitä kolmea aihetta tarkemmin, ja lisäksi kerron hieman lyhyemmin

²⁴ Agius, 2006, 90

²⁵ Agius, 2006, 90

²⁶ Agius, 2006, 101

²⁷ Aunesluoma, 2003, 7

²⁸ Aunesluoma, 2003, 12-13

puolueettomuspolitiikan suhteesta pohjoismaalaisuuteen sekä Neuvostoliittoon. Tuon tekstissä esiin paljon esimerkkejä kaikista puoluelehdistä havainnollistamaan argumentteja.

Puoluelehdistä oli havaittavissa selkeitä eroja uutisoinnin välillä, etenkin siinä, kuinka *Uusi Suomi* ja *Suomen sosialidemokraatti* erosi *Työkansan Sanomista*. *Uuden Suomen* ja *Suomen sosialidemokraatin* välillä eroja ei ollut niinkään paljoa, sillä uutisoiminen ei juuri eronnut toisistaan. *Työkansan Sanomat* taas erosi huomattavasti muista, etenkin kirjoitustyylin sekä “puolueettomuus”- käsitteen käytössä. Erot selittää hyvin Suomen Kommunistisen Puolueen agenda sekä propagandan käyttö uutisoinnin yhteydessä.

3.1 Länsiliittosuunnitelmat, Bevinin suunnitelma ja näkemyksiä puolueettomuudesta

Vuonna 1948 lehdissä erityisen paljon palstatilaa sai Bevinin suunnitelma sekä muut länsiliittosuunnitelmat, ja Ruotsin mahdollinen osuus niihin. Bevinin suunnitelmalla tarkoitetaan Iso-Britannian ulkoministerin Ernest Bevinin vuoden 1945 suunnitelmaa, jonka tarkoituksena oli tulevaisuudessa kasvattaa Iso-Britannian roolia Länsi-Euroopassa. Myös Skandinaavia oli osa tätä suunnitelmaa, ja Iso-Britannian oli tarkoitus kasvattaa vaikutusvaltaansa näiden maiden keskuudessa niin poliittisesti, sotilaallisesti kuin taloudellisestikin. Ruotsin asema oli tärkeä, sillä se nähtiin johtavana Skandinavian maana, ja esimerkkinä Iso-Britannialle merkittävälle maille Norjalle ja Tanskalle. Bevinin suunnitelmassa Ruotsi itsessään ei ollut niin tärkeä, mutta sen ulkopolitiikkaa haluttiin muuttaa enemmän länteen suuntaavaksi.²⁹

Erityisen kärkevästi aiheista kirjoitti *Työkansan Sanomat*. Vielä tammikuussa ja helmikuun alussa lehden uutisoinnissa tuotiin kuitenkin esille Ruotsin haluttomuus yhtyä länsiliittoon.³⁰ Myös Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti 27.1 Tukholman kirjeenvaihtajan mukaisesti, että:

- - on täysin aiheetonta väittää, että Ruotsi olisi suuntautunut tai suuntautumassa anglo-amerikkalaiseen valtioryhmittymään. Ruotsin valtiopäivien ja sos.dem. hallituksen ulkopolitiikan punaisena lankana on - - niin itäisen kuin läntisenkin valtioryhmittymien ulkopuolella pysyttelemine ja täydellisen puolueettomuuden säilyttäminen.³¹

²⁹ Aunesluoma, 2003, 3

³⁰ *Työkansan Sanomat* 31.1.1948, “Pohjoismaat haluttomia yhtymään länsiliittoon”, 2

³¹ *Suomen sosialidemokraatti* 27.1.1948, AT, “Tukholma, maailman tapahtumien humiointikeskus”, 3

Luonnollisesti sosiaalidemokraatti-painotteinen hallitus mainitaan, ja se halutaan selkeästi sitoa Ruotsin puolueettomuuspolitiikan yhteyteen. Lukijan mielessä halutaan siis näin yhdistää puolueettomuus sosialidemokratian kanssa. Tällä on voinut olla sisäpoliittistakin vaikutusta, sillä näin on voitu luoda suomalaiselle lukijalle ero SDP:n ja tämän kilpailevan puolueen SKP:n välillä, jonka puolueettomuutta kritisoivasta uutisoinnista lisää alempana. Samalla painotetaan, että Ruotsin puolueettomuus tarkoittaa myös itäisten valtioryhmittymien ulkopuolella pysyttelyä, josta harvemmin lehdistössä keskusteltiin, ja näin todella saadaan lukijoille kuva “täydellisestä puolueettomuudesta”.

10.3. *Suomen Sosialidemokraatissa* julkaistussa uutisessa käydään läpi Ruotsin ulkoministeri Undénin lausuntoja. Kerrotaan, että Ruotsi tahtoo pysytellä sellaisten blokkimuodostelmien ulkopuolella, jotka tuovat mukanaan poliittis-sotilaallisia järjestelyjä, eikä halua kylmän sodan aikana siis tällaisiin liittyä.³² Lisäksi todetaan tällaisen menettelyn edistävän rauhan asiaa, ja viitataan Ruotsiin rauhaa rakastavana maana.³³

Hyvin samankaltaista uutisointia löytyy myös *Uudesta Suomesta*. 28.1 on esimerkiksi arvioitu, että vaikka Ruotsi saisikin tarjouksen liittyä “--Englannin, Ranskan ja Beneluxin maiden muodostamaan länsiliittoon”, Ruotsi vastaisi siihen kielteisesti.³⁴ Seuraavana päivänä lehdessä kirjoitettiinkin jo jokaisen ruotsalaisen ymmärtävän, että länsiliittoon liittyminen tarkoittaisi poliittista riskiä Ruotsin geopoliittisen aseman vuoksi.³⁵ Liittymistä länsiliittoon pidettiin siis epäuskottavana vaihtoehtona Ruotsille, ja esiin nostettiin myös Neuvostoliiton läheisyys, ja mahdolliset ikävät seuraukset, jotka saattaisivat idästä päin tulla, mikäli Ruotsi liikaa notkahtaisi puolueettomuudestaan. Tammikuun lopulla *Uudessa Suomessa* arveltiin Ruotsin noudattavan “klassiseksi” muodostunutta puolueettomuuttaan.³⁶

Helmikuun puolella *Uudessa Suomessa* saatiin odotettu vastaus tammikuun lopulla esitettyihin arvioihin kun 3.2 lehdessä kirjoitettiin Ruotsin vastanneen Bevinin suunnitelmaan

³² Suomen Sosialidemokraatti 10.3.1948, “Unden toistaa aikaisemman kannanilmaisunsa”, 3

³³ Suomen Sosialidemokraatti 10.3.1948, “Unden toistaa aikaisemman kannanilmaisunsa”, 3

³⁴ Uusi Suomi 28.1.1948, “Skandinavia puolueeton.”, 6

³⁵ Uusi Suomi 29.1.1948, “Länsiliittosuunnitelma”, 1

³⁶ Uusi Suomi 31.1.1948, “Länsiliittosuunnitelma”, 1

ehdottoman kielteisesti, ja kerrotaan Undénin torjuneen jyrkästi ajatuksen siitä, että: “-- Ruotsi yhtyisi mihinkään suurvaltablokkiin tai antautuisi toisten maiden kanssa sellaiseen yhteistoimintaan, joka käytännössä lähenisi sotilasliittoa.”³⁷ Saman päivän lehdessä täsmennetään vielä, että: “Ruotsi ei halua ennakkosopimuksilla riistää itseltään oikeutta ja mahdollisuutta jäädä uuden sodan ulkopuolelle.”³⁸

Lievää ristiriitaisuutta Ruotsin suhtautumiseen Bevinin suunnitelmaan kuitenkin löytyy *Uuden Suomen* palstoilta. Esimerkiksi 10.2 *Uuden Suomen* kirjeenvaihtajan mukaan Skandinavian pääministerit ovat päättäneet tukea Bevinin suunnitelmaa, jos se merkitsee vain Länsi-Euroopan yhteistyön lujittamista Marshall-avun puitteissa.³⁹ Aikaisemmin lehdessä kuitenkin on tuotu esille Ruotsin jo vastanneen Bevinin suunnitelmaan kielteisesti, ja jälleen 24.2 Norjan ja Tanskan ollessa myötämielisiä suunnitelman suhteen, on Undén edelleen ehdottoman puolueettomuuden kannalla.⁴⁰

Työkansan Sanomissa Ruotsin puolueettomuus nähtiin aivan eri yhteyksissä, kuin *Suomen Sosialidemokraatissa* tai *Uudessa Suomessa*. 8.2 julkaistussa artikkelissa *Työkansan Sanomat* kuvaavat esimerkiksi käsitettä “pohjoismainen puolueettomuus” korulauseeksi ja kritisoivat Ruotsin ulkoministeri Undénin puhetta “tiukan puolueettomuuden säilyttämisestä” silmänlumeeksi.⁴¹ *Työkansan Sanomissa* Ruotsin puolueettomuuspolitiikka siis nähtiin lähinnä keinona harhauttaa esimerkiksi kansalaisia tai muita maita, ja puheet puolueettomuudesta olisivat vain “tyhjää täynnä” eikä siis uskottavia. Vastaavanlaisia esimerkkejä löytyi lehdestä paljon.

18.3. *Työkansan Sanomat* julkaisivat Rodney Öhmanin⁴² haastattelun, jossa kerrotaan ulkoministeri Undénin ensin esittäneen helmikuun 4. päivänä, että Ruotsi pysyy blokkimuodostelmien ulkopuolella, mutta kahden päivän päästä ilmoittanut lehdistölle

³⁷ Uusi Suomi 5.2.1948, “Länsiblokki ja Pohjola.”, 4

³⁸ Uusi Suomi 5.2.1948, “Ruotsi ei luovu puolueettomuudesta.”, 6

³⁹ Uusi Suomi 10.2.1948, “Kannanotot määritelty.”, 1

⁴⁰ Uusi Suomi 24.2.1948, “Oslon konferenssi.”, 6

⁴¹ *Työkansan Sanomat* 8.2.1948, “Bevinin “suunnitelman” vastaanotto”, 3

⁴² Öhman oli Tukholman kaupunginvaltuuston jäsen haastattelun aikaan. *Työkansan Sanomat* 18.3.1948, “Suomen kommunistit oikeassa paljastaessaan imperialismin “pohjoismaisen” verhon.”, 1

kannattavansa Bevinin suunnitelmaa, joka “-- tähtää sotablokin muodostamiseen.”⁴³ 26.3 taas lehti julkaisi Sven Linderotin⁴⁴ puheen, jossa kerrotaan Ruotsissa valloillaan olleen kommunismi vastaisuuden johtuvan siitä, että: “-- halutaan välttää kaikkea keskustelua siitä, että Ruotsi on nyt liukumassa länsiblokkiin, johon Bevinin “unioni” on sisäänajoporttina ja josta todellisuudessa tulee sotaliitto ja uhka kaikkia rauhanpyrkimyksiä vastaan maailmassa.”

⁴⁵ Ruotsin ulkoministeristä haluttiin siis luoda epäluotettava kuva, ja väitettiin Ruotsin ottavan tulevaisuudessa osaa sotaliittoon, joka uhkaa maailmanrauhaa.

Kun otetaan huomioon *Työkansan Sanomien* julkaisemien artikkelien ajankohta, on niistä selkeästi havaittava Suomen Kommunistisen Puolueen agenda. Pitkin alkuvuotta 1948, lehdissä oli paljon keskustelua Suomen ja Neuvostoliiton mahdollisesta “ystävyyssopimuksesta” eli YYA-sopimuksesta, ja SKP luonnollisesti oli sen kannalla⁴⁶, eikä tahtonut Suomen pysyvän puolueettomana tai suuntautuvan länteen. Artikkeleissaan *Työkansan Sanomat* onnistuvat luomaan puolueettomuudesta ja länteen suuntautumisesta vain negatiivisen vaihtoehdon, jolla on pyritty saamaan lukijoita esimerkiksi puolueettomuutta vastaan. Toisaalta pitää ottaa myös huomioon, että *Työkansan Sanomia* säännöllisesti lukenut ihminen jo luultavammin jakoi SKP:n kanssa saman ajatusmaailman, eikä siten lehden vaikutuskeinot välttämättä tavoittaneet kovin paljon erilaisen ideologian omaavia ihmisiä.

2.4 *Työkansan Sanomissa* julkaistiin uutinen, jossa viitattiin *Novoje Vremja*⁴⁷ - lehteen ja kerrotaan muun muassa, että :

⁴³ *Työkansan Sanomat* 18.3.1948, “Suomen kommunistit oikeassa paljastaessaan imperialismin “pohjoismaisen” verhon.”, 2

⁴⁴ Linderot toimi Ruotsin kommunistisen puolueen puheenjohtajana, ja hän piti poliittisen puheensa kommunistisen puolueen järjestämässä joukkokokouksessa. Puheessaan Linderot esittää kysymyksiä mm. Ruotsin pääministerille Tage Erlanderille ja kommentoi tämän Tukholman sosiaalidemokraattien järjestämässä kokouksessa pitämää puhetta. Linderotin puhe lehdelle on peräisin *Työkansan Sanomien* kirjeenvaihtajalta. *Työkansan Sanomat* 26.3.1948, “Ruotsin kommunistinen puolue ei väistä taistelua työläisten yhteisrintaman säilyttämiseksi”, 3

⁴⁵ *Työkansan Sanomat* 26.3.1948, “Ruotsin kommunistien puolue ei väistä taistelua työläisten yhteisrintaman säilyttämiseksi”, 4

⁴⁶ Esimerkiksi Hentilä ym., 2000, 237

⁴⁷ Neuvostoliiton ammattiyhdistysten ulkopoliittinen aikakauslehti. *Työkansan Sanomat* 2.4.1948, “Ruotsin oikeistososialistit etsivät tietä länsiblokkiin”, 2

Ruotsin suurporvaristo, joka ryömii Amerikan imperialismin jalkojen juuressa, haluaa hallituksen luopuvan puolueettomuuspolitiikasta ja vaatii avointa liittymistä sodanlietsojien leiriin. Hallituspuolue on antanut näille vaatimuksille ja harkitsee mahdollisuutta, että maa osallistuisi länsiblokin seikkailuun.⁴⁸

Kyseinen lainaus on hyvä esimerkki *Työkansan Sanomien* toisinaan hyvin ristiriitaisesta uutisoinnista. 2.4 julkaistussa uutisessa puolueettomuuspolitiikka vaikuttaakin positiiviselta asialta, josta Ruotsin oikeisto on luopumassa “sodanlietsojien” vuoksi. Lisäksi kerrotaan, että länsiblokkiin liittymisen mahdollisuutta vasta harkitaan, vaikka jo maaliskuussa lehti on ilmoittanut muun muassa Ruotsin liittyvän länsiblokkiin.⁴⁹

Lyhyenä yhteenvetona siis *Suomen Sosialidemokraatti* ja *Uusi Suomi* uutisoi aiheista melko samanluonteisesti, vaikkakin käsitteellisiä ja tyylillisiä eroja löytyi. *Suomen Sosialidemokraatti* käytti esimerkiksi termiä “täydellinen puolueettomuus”, kun taas *Uusi Suomi* käytti “klassinen puolueettomuus”- termiä. *Uudessa Suomessa* myös käytettiin vahvempia ilmaisuja uutisten ja artikkelin yhteydessä, esimerkiksi Ruotsin mahdollinen liittyminen länsiblokkiin on torjuttu “ehdottoman kielteisesti” ja ajatukset siitä torjuttiin “jyrkästi”. *Työkansan Sanomissa* puolueettomuus liitettiin termien “silmänlumetta” ja “korulause” yhteyteen. Uutisoinnissa oli muutenkin eroja kahteen ensimmäiseen lehteen verrattuna, Ruotsia liitettiin eri lauseissa muun muassa termien “sotaliitto” ja “sodanlietsojat” yhteyteen, kun taas esimerkiksi *Suomen Sosialidemokraatissa* käytettiin termiä “rauhaa rakastava maa”.

3.2 Marshall-apu

Marshall-apu liitettiin monissa uutisoinneissa ja kirjoituksissa länsiliittosuunnitelmien yhteyteen. Käsittelen sitä kuitenkin erikseen, sillä on olennaista erottaa Ruotsin suhtautuminen esimerkiksi Bevinin suunnitelmaan Marshall-apuun suhtautumisesta, sillä Ruotsin suhtautumisessa kyseisiin asioihin oli eroja. Marshall-apu itsessään on myös iso aihealue, joten on tutkielman kannalta selkeämpää käsitellä se erikseen.

⁴⁸ Työkansan Sanomat 2.4.1948, “Ruotsin oikeistososialistit etsivät tietä länsiblokkiin”, 2

⁴⁹ Työkansan Sanomat 20.3.1948, “Maailman nuorison viikko”, 1

Marshall-avulla tarkoitetaan Euroopan jälleerakennusohjelmaa, josta siis tuttavallisemmin käytetään nimeä Marshall-apu tai Marshall-suunnitelma. Nimensä se on saanut George C. Marshallin mukaan, joka toimi Yhdysvaltojen ulkoministerinä 1940-luvun loppupuolella, ja joka keksi idean Euroopan jälleerakennusohjelmasta. Vuosina 1948-1952 Yhdysvallat tarjosi taloudellista apua Länsi-Euroopan maille yli 13 miljardin dollarin edestä. Taloudellinen apu oli siis tarkoitettu auttamaan Euroopan maita toisesta maailmansodasta johtuneessa jälleerakentamisessa.⁵⁰ Ruotsi oli mukana Euroopan jälleerakennusohjelmassa, ja vastaanotti taloudellista tukea Yhdysvalloilta.⁵¹

Työkansan Sanomissa myös Marshall-avusta kirjoitettiin kärkevästi, ja usein Marshall-apu liitettiin osaksi länsiblokkisuunnitelmia tai Neuvostoliitto vastaisuutta. Marshall-apu ja Ruotsin osallistuminen siihen nähtiin käytännössä ainoastaan negatiivisena asiana. 2.3.1948 *Työkansan Sanomissa* uutisoitiin kutsusta jonka Ruotsi oli saanut Pariisissa järjestettävään konferenssiin, jossa käsiteltäisiin Marshallin suunnitelmaa.⁵² Vaikka uutinen itsessään on varsin lyhyt ja neutraali, Suomen tietotoimistolta saatu, kertoo lehden uutiselle antama otsikko jo paljon lehden asennoitumisesta asiaan. “*Ruotsia kositaan erikoisella innolla Marshall-blokkiin*” viestii sen, kuinka *Työkansan Sanomissa* Ruotsin saamaa kutsua pidetään outona ja blokki-termin käyttö taas viittaa lehden uskomuksiin siitä, että kyseessä ei ole pelkkä taloudellinen apu, vaan liittouma esimerkiksi Neuvostoliittoa vastaan. Saman päivän lehdessä Marshall-apu otetaan vielä uudestaan esille, ja ilmoitetaan:

Norjan, Tanskan ja Ruotsin hallitukset ovat liittyneet Marshall-sopimukseen ja kytkeneet siten maansa amerikkalaisten maailmanherruuden tavoittelijan vaikutuspiiriin. Siitä huolimatta ne nimittävät tätä yhteistyötään sodanvalmistelijoiden kanssa “puolueettomuus”politiikaksi!⁵³

Myös 5.3. julkaistussa *Työkansan Sanomien* artikkelissa viitataan siihen, että Ruotsi ei harjoita enää puolueettomuutta, sillä se on liittynyt “Marshall-blokkiin”.⁵⁴ Lehden mukaan siis Ruotsi rikkoo puolueettomuuspolitiikkaansa osallistuessaan Marshall-apuun ja tämän myötä olisi myös Yhdysvaltojen vaikutuksen alaisena. Erittäin kärkevä ilmaisu on lehden

⁵⁰ Yunker, 2014, 39

⁵¹ Sevón, 1995, 310-311

⁵² *Työkansan Sanomat* 2.3.1948, “Ruotsia kositaan erikoisella innolla Marshall-blokkiin”, 1

⁵³ *Työkansan Sanomat* 2.3.1948, “Suomen rauha on turvattava.”, 3

⁵⁴ *Työkansan Sanomat* 5.2.1948, “Pohjola” ilman naamia”, 3

käyttämä ”sodanvalmistelijat”, jolla on pyritty luomaan Marshall-avusta ja esimerkiksi Yhdysvalloista mahdollisimman negatiivinen kuva, sillä sotahan ihmisten mielissä kuvastaa usein pelkästään pahoja asioita, etenkin kun toisen maailmansodan päättymisestä oli kulunut vasta niin vähän aikaa. Näin lehti sai liitettyä tuon mielikuvan myös Ruotsiin ja samalla suomalaisille lukijoille, jotka saattoivat pohtia Suomenkin tulevaisuutta puolueettomana maana tai mahdollisesti sitä, miksi Suomi ei ottanut osaa Marshall-apuun. *Työkansan Sanomien* vahva kirjoittelu Marshall-avusta esimerkiksi blokkina on todennäköisesti lähtöisin Neuvostoliitosta. Esimerkiksi Agiuksen mukaan Neuvostoliitto oli 1940-luvun loppupuolelta lähtien huolestunut siitä, että puolueettomista maista tulisi osa ”läntistä leiriä”.⁵⁵

24.3 *Työkansan Sanomissa* julkaistiin nimimerkillä ”Leveäharteinen mies”⁵⁶ pakina, joka käsittelee muun muassa Skandinavian maiden suhtautumista. Siinä kirjoitetaan muun muassa että: ”Siis Erlander ja kumppanit eivät „suuntaudu” ketään vastaan, mutta sitä kiivaammin Marshallin suunnitelman puolesta, josta suunnitelmasta itse sen luojatkin jo sanovat, että sitä on laajennettava käsittämään myöskin sotilaallinen ala.”⁵⁷ Pakinassa siis irvailaan pääministeri Erlanderille sekä myös Ruotsin puolueettomuudelle. Pääministeri Erlanderin näkemyksiä Marshall-avun suhteen tuodaan esille myös 26.3 julkaistussa Sven Linderotin puheessa. Artikkelissa tuodaan esille muun muassa Erlanderin lausunto, jossa tämä on kertonut tukevansa Marshall-suunnitelmaa koko sydämeästään, ja Linderotin mielestä tämä on ollu kohtalokasta ja vaarallista Ruotsille.⁵⁸

Suomen Sosialidemokraatin ja *Uuden Suomen* uutisointi Ruotsista ja Marshall-avusta oli täysin eri sävytteistä, kuin mitä *Työkansan Sanomien*. Esimerkiksi 27.1.1948 *Suomen Sosialidemokraatin* kirjeenvaihtajan mukaan Ruotsi: ”-- on osallistunut neuvotteluihin ns. Marshall-suunnitelmasta, mutta on täysin aiheetonta väittää, että Ruotsi olisi suuntautunut tai suuntautumassa anglo-amerikkalaiseen valtioryhmittymään.”⁵⁹ *Suomen Sosialidemokraatilla* oli siis täysin erilainen lähestymistapa Ruotsin osallistumisesta Marshall-apuun, lehdessä

⁵⁵ Agius, 2006, 26

⁵⁶ Leveäharteinen mies, eli Lauri Vilenius oli muun muassa SKP:n jäsen. Hänen kirjoittamia pakinoita on kuvailtu teräviksi, kriittisiksi ja irvaileviksi. Koivisto, 2011, 283, 305

⁵⁷ *Työkansan Sanomat* 24.3.1948, Leveäharteinen mies, ”Me taistelemme vain hengen aseina”, 3

⁵⁸ *Työkansan Sanomat* 26.3.1948, ”Ruotsin kommunistinen puolue ei väistä taistelua työläisten yhteisrintaman säilyttämiseksi”, 4

⁵⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* 27.1.1948, ”Tukholma, maailman tapahtumien huomiointikeskus.”, 3

uskottiin, että Ruotsi pitäytyy puolueettomuudessa ja ryhmittymien ulkopuolella, toisin kuin *Työkansan Sanomissa*, jossa Ruotsin nähtiin joutuneen osaksi Yhdysvaltojen vaikutuspiiriä, samalla menettäen puolueettomuutensa.

Uudessa Suomessa tuotiin 17.3.1948 esille ulkoministeri Undénin näkemyksiä Marshall-avusta. Uutisessa kerrotaan, että ulkoministerin käsitysten mukaan osallistuminen Marshallin maiden konferenssiin ei johda siihen, että Ruotsin olisi pakko muuttaa ulkopoliittikkaansa. Samassa kerrotaan myös Undénin sanoneen, että Ruotsi voi osallistua Marshall-suunnitelmaan, vaikka sen yhteydessä perustettaisiin pysyviä elimiä, mutta sen sijaan jos sen yhteydessä on tarkoitus toteuttaa valtiollista ryhmittymistä, niin Ruotsi ei voi osallistua.⁶⁰ *Uuden Suomen* uutisointi on siis *Suomen Sosialidemokraatin* kanssa samoilla linjoilla, ja eroaa *Työkansan Sanomien* uutisoinnista.

3.3 Ruotsi, YK ja pohjoismainen yhteistyö

Vaikka Ruotsi liittyi Yhdistyneisiin Kansakuntiin jo vuonna 1946, herätti se silti jonkin verran keskustelua vielä vuoden 1948 puolella. Erityisesti palstatilaa sai Ruotsin puolueettomuuspolitiikan suhde YK:hon, ja kysymys siitä, kuinka Ruotsin puolueettomuus mahdollisesti muuttuu YK:n mukana.

Esimerkiksi tammikuun 28. päivänä *Uudessa Suomessa* kirjeenvaihtaja arvelee, että helmikuun 4. päivänä 1948 Ruotsin valtiopäivillä saattaa syntyä keskustelua siitä, millä tavoin Ruotsin pitää noudattaa puolueetonta linjaa YK:ssa.⁶¹ 5.2 eli valtiopäiviä seuraavana päivänä sekä *Työkansan Sanomat* että *Suomen Sosialidemokraatti* molemmat julkaisivat lähes saman uutisen, joka oli peräisin Suomen tietotoimistolta. Myös *Uusi Suomi* kirjoitti aiheesta. Uutisissa käydään läpi pääministeri Undénin puhetta, josta käy ilmi, että Ruotsi toimii YK:n jäsenyytensä velvoittamalla tavalla. Puheessa on kuitenkin myös huomautettu, että mikäli YK esimerkiksi poliittisten blokkimuodostelman takia luhistuu, täytyy Ruotsilla olla oikeus pysyä puolueettomana.⁶² Pääministerin puheen kautta siis saatiin vastaus *Uuden Suomen*

⁶⁰ Uusi Suomi 17.3.1948, "Ruotsi pysyy puolueettomana.", 1

⁶¹ Uusi Suomi 28.1.1948, "Skandinavia puolueeton.", 6

⁶² Suomen Sosialidemokraatti 5.2.1948, "Ruotsi haluaa noudattaa puolueettomuuspolitiikkaa.", 1; *Työkansan Sanomat* 5.2.1948, "Ruotsi ja Tanska tekeytyvät puolueettomiksi mutta tukeva yhä Marshall-suunnitelmaa.", 2; Uusi Suomi 5.2.1948, "Länsiblokki ja Pohjola.", 4

kirjeenvaihtajan arveluihin, Ruotsi toimisi velvoitteiden mukaan, mutta kuten jo aikaisemmissa luvuissa on tullut todettua, pitäisi kiinni puolueettomuudestaan mikäli maailmalla tilanne muuttuisi ja erilaisia blokkeja alkaisi muodostumaan.⁶³ Ruotsi ei siis myöskään kokenut olevansa velvollinen sitoutumaan esimerkiksi YK:n maista mahdollisesti muodostuneeseen poliittiseen liittoumaan.

Jo seuraavana päivänä, 6.2, *Uuden Suomen* uutisoinnissa tuodaan Ruotsin ulkopoliitikasta puhuttaessa YK:n rinnalle pohjoismainen yhteistyö, jotka Undénin mukaan yhdessä muodostavat Ruotsin ulkopoliittisen perustan.⁶⁴ 11.2. julkaistussa *Suomen Sosialidemokraatin* artikkelissa kerrotaan myös, että Pohjoismaiden yhteistyötä on tarkoitus lujittaa, ja sen tarkoituksena on rauhan turvaaminen ja poliittisen demokratian säilyttäminen.⁶⁵

Työkansan Sanomat kuitenkin asettavat pohjoismaisen yhteistyön kyseenalaiseksi, ja yhdistävä sen pikemminkin esimerkiksi osaksi länsiliittoumaa. Esimerkiksi 20.3. julkaistussa artikkelissa *Työkansan Sanomat* puhuvat Maailman Nuorison viikosta, ja sitä ikään kuin kilpailevana tapahtumana järjestettävästä pohjoismaisesta nuorisoviikosta. Sen kerrotaan järjestävän Skandinavian sosialidemokraattiset nuorisojärjestöt, teemalla “pohjoismaisen demokratian puolesta”.⁶⁶ Lehti kommentoi tapahtumaa näin:

Kun Ruotsin, Norjan ja Tanskan pääministerit ovat nyt ilmoittaneet maittensa liittyvän länsiblokkiin, saatamme aavistaa, missä merkeissä nämä “antimilitarismillaan” kerskailevat sosdem. nuorisojärjestöt viikkoaan viettävät. “Pohjoismainen demokratia” on nyt entistä selvemmin lännen sotapolitiikkaa.⁶⁷

“Länsiblokilla” oletettavasti tarkoitetaan tässä yhteydessä Marshall-avun vastaanottamista, minkä *Työkansan Sanomat* yhdistivät automaattisesti poliittiseen ja sotilaalliseen liittoumaan liittymiseksi, kuten jo ylläkin on käynyt ilmi. Lisäksi pohjoismaista demokratiaa pilkataan tai halveksutaan kutsumalla sitä sotapolitiikaksi, joka olisi vahingollista esimerkiksi

⁶³ Esimerkiksi Aunesluoma, 2003, 7

⁶⁴ Uusi Suomi 6.2.1948, “Ruotsin ulkopoliittinen suuntaus.”, 6

⁶⁵ Suomen Sosialidemokraatti 11.2.1948, “Pohjoismaisen yhteistyön päämäärä rauhan turvaaminen ja poliittisen demokratian säilyttäminen”, 4

⁶⁶ *Työkansan Sanomat* 20.3.1948, “Maailman nuorison viikko.”, 1

⁶⁷ *Työkansan Sanomat* 20.3.1948, “Maailman nuorison viikko.”, 1

Neuvostoliittoa kohtaan, sekä lehden agendan mukaisesti myös muita rauhaa rakastavia maita kohtaan. *Työkansan Sanomat* pyrkivät siis kirjoittelullaan ikään kuin rankaisemaan myös Pohjoismaita kokonaisuudessaan väärin valintojen tekemisestä, kuten esimerkiksi Marshall-avun vastaanottamisesta.

Maaliskuussa *Suomen Sosialidemokraatissa* kirjoitettiin jälleen täysin eri tavalla, kuin mitä *Työkansan Sanomissa*. 4.3 julkaistussa artikkelissa nostetaan esille “Pohjolan” puolueettomuus ja kommunistien väitökset siitä, että Skandinavian maat ovat jo luopuneet puolueettomuudestaan.⁶⁸ Lehden mukaan Ruotsin “puolueettomuusasenne” on kuitenkin yleensä tunnettu asia, ja että: “Tavallinen kansakoululapsikin on meillä selvillä Skandinavian maiden puolueettomuusasenteesta.”⁶⁹ *Suomen Sosialidemokraatti* kirjoitti siis aiheesta irvailevaan sävyyn, ja SDP:n ja SKP:n kilpailevat agendat tuli myös lehdessä esille, kun artikkelissa todettiin : “Olemmekin kerranneet tämän kaiken pääasiassa sen vuoksi, että maamme ainoa muukalainen, *Työkansan Sanomat*, myös pääsisi asiasta selville.”⁷⁰ *Työkansan Sanomat* siis asetetaan jopa “kansakoululastakin” epäsiivistyneemälle tasolle, sen julkaistessa Pohjoismaiden puolueettomuutta epäileviä kirjoituksia. Samassa artikkelissa *Suomen Sosialidemokraatti* muistuttaa Pohjoismaiden puolueettomuuden rinnalla, myös Ruotsin puolueettomuuden ja YK:n suhteesta.⁷¹

Suomen Sosialidemokraatin selkeää ja puolustavaa suhtautumista Pohjoismaiden puolueettomuuteen liittyen selittää hyvin SDP:n agenda ja läheinen yhteistyö muiden Pohjoismaiden kanssa.⁷²

3.4 Ruotsin puolueettomuuspolitiikka ja Neuvostoliitto

Puoluelehdissä käsiteltiin myös jonkin verran Ruotsin ja Neuvostoliiton suhdetta. Neuvostoliitto oli kiinnostunut, ja jossain määrin huolestunutkin Ruotsin puolueettomasta asemasta, ja Ruotsi taas pyrki ottamaan tietyissä ulkopoliittisissa ratkaisuisaan Neuvostoliiton ja etenkin sen läheisyyden, huomioon. Muun muassa nämä asiat saivat myös

⁶⁸ Suomen Sosialidemokraatti 4.3.1948, “Pohjolan puolueettomuus”, 3

⁶⁹ Suomen Sosialidemokraatti 4.3.1948, “Pohjolan puolueettomuus”, 3

⁷⁰ Suomen Sosialidemokraatti 4.3.1948, “Pohjolan puolueettomuus”, 3

⁷¹ Suomen Sosialidemokraatti 4.3.1948, “Pohjolan puolueettomuus”, 3

⁷² Esimerkiksi Holmila & Mikkonen, 2015, 72

lehtien sivuilta palstatilaa. *Työkansan Sanomat* nostivat esille esimerkiksi Ruotsin vihamielistä suhtautumista Neuvostoliittoa kohtaan, kun taas *Uusi Suomi* ja *Suomen Sosialidemokraatti* kirjoittivat enemmän Ruotsin huolestuneisuudesta ja Neuvostoliiton mahdollisista vaikutuksista Ruotsin puolueettomuuteen.

Uudessa Suomessa esimerkiksi nostettiin esille, että Tukholmassa otetaan sellainenkin vaihtoehto huomioon, että Neuvostoliitto esittää Skandinavian maille samanlaisen liittotoivomuksen, kuin Suomelle.⁷³ 5.2 julkaistussa artikkelissa kerrotaan ulkoministeri Undénin lausunnosta, jossa kerrotaan, että Ruotsi haluaa hyvät naapuruussuhteet Neuvostoliiton kanssa⁷⁴ ja 6.2 *Uudessa Suomessa* kirjoitettiin kansanedustaja Anderssonin sanoneen:

Jos Suomi vastoin tahtoaan pakotettaisiin blokkiin Neuvostoliiton kanssa, se merkitsisi uhkaa meitä vastaan. -- Reaktiomme eräitä neuvostopolitiikan piirteitä vastaan ei merkitse, että olisimme liittyneet länsiblokkiin, vaan että pidämme kiinni kansanvaltaa, ihmisarvoa ja vapautta koskevista periaatteistamme.⁷⁵

Ruotsissa siis haluttiin Neuvostoliiton tietävän, että se yhä pitää kiinni puolueettomuudestaan, mutta samalla ottaen huomioon, että Neuvostoliiton liikkeet esimerkiksi Suomen suhteen, vaikuttavat Ruotsiin negatiivisesti. Esimerkiksi 21.2 *Uudessa Suomessa* otetaan esiin Ruotsin turvallisuus ja kerrotaan, että Suomen kannanotto Neuvostoliiton liittotoivomukseen, vaikuttaa Ruotsin asemaan, sillä näin Neuvostoliiton sotilaallinen raja siirtyisi lähemmäksi Ruotsia.⁷⁶ Tämän kerrotaan myös lisäävän Ruotsin vaaranalaisuutta, ja pakottaa Ruotsin harkitsemaan uudelleen kannanottojaan, mutta samalla kuitenkin muistutetaan, että Ruotsin puolueettomuuspolitiikka ei riipu ainoastaan Neuvostoliiton suhtautumisesta Suomeen.⁷⁷ Neuvostoliiton läheisyys siis herätti Ruotsissa huolestuneisuutta niin paljon, että sillä olisi voinut olla vaikutuksia myös *Uuden Suomen* aikaisemmin “klassiseksi” kuvailemaan puolueettomuuspolitiikkaan.

⁷³ Uusi Suomi 29.1.1948, “Länsiliittosuunnitelma.”, 1

⁷⁴ Uusi Suomi 5.2.1948, “Ruotsi ei luovu puolueettomuudesta.”, 6

⁷⁵ Uusi Suomi 6.2.1948, “Ruotsin ulkopoliittinen suuntaus.”, 6

⁷⁶ Uusi Suomi 21.2.1948, “Talvisota-keskustelu jatkuu.”, 6

⁷⁷ Uusi Suomi 21.2.1948, “Talvisota-keskustelu jatkuu.”, 6

Hyvin kuvaavaa on, että 4.3 *Uuden Suomen* kirjeenvaihtajan mukaan, monet arvelevat Suomen liittämisen Neuvostoliiton etupiiriin johtavan siihen, että Ruotsi luopuisi puolueettomuuspolitiikastaan lännen hyväksi.⁷⁸

Suomen Sosialidemokraatin uutisointi aiheesta oli hyvin samankaltaista, kuin mitä *Uudella Suomella*. Esimerkiksi 2.3 julkaistussa artikkelissa lehti lainaa ruotsalaista lehdistöä, ja todetaan, että Ruotsin on harkittava omia mahdollisuuksiaan ja asemaansa sotilaallisista näkökohdista, mikäli Neuvostoliitto pakottaa Suomen puolustusliittoon.⁷⁹ *Uuden Suomen* ja *Suomen Sosialidemokraatin* valitsemaa näkökulmaa Ruotsin ja Neuvostoliiton suhteista selittää suomalaisen oikeiston ja SDP:n kanta YYA-sopimukseen.

Työkansan Sanomissa asiat nähtiin toisella tavalla, ja niistä kirjoitettiin esimerkiksi näin: “Se synkkä viha, joka vyöryy Ruotsista Pohjanlahden yli Suomen demokratiaa ja Neuvostoliittoa vastaan, on pahaenteellistä.”⁸⁰ *Työkansan Sanomien* kanta taas luonnollisesti selittyy SKP:n agendalla ja YYA-sopimukseen positiivisella suhtautumisella.

4 Päätäntö

Tässä tutkielmassa vastataan tutkimuskysymyksiin kuinka Ruotsin puolueettomuuspolitiikasta on uutisoitu tai kirjoitettu suomalaisissa puoluelehdissä, ja millä tavalla eri puoluelehtien uutisointi tai kirjoitukset eroavat toisistaan. Ruotsin puolueettomuuspolitiikasta uutisoidessa lehdissä nostettiin rinnalle myös länsiliittosuunnitelmät, Bevinin suunnitelma, Marshall-apu, YK, pohjoismainen yhteistyö sekä Neuvostoliitto, ja näiden suhdetta Ruotsin puolueettomuuteen tarkasteltiin.

Uusi Suomi ja *Suomen Sosialidemokraatti* uutisoi kaikista aiheista melko yhtenäisesti, vain joitakin tyyllillisiä ja käsitteellisiä eroja oli havaittavissa. *Uudessa Suomessa* saatettiin esimerkiksi tuoda Ruotsin ulkoministerin lausuntoja puolueettomuudesta tai lausuntoja yleensä Ruotsin puolueettomuudesta vahvemmin esiin, käyttämällä voimakkaampia termejä

⁷⁸ Uusi Suomi 4.3.1948, “Skandinavia idän ja lännen välillä.”, 1

⁷⁹ Suomen Sosialidemokraatti 2.3.1948, “Suomen-viikko joutunut poliittisten tapahtumien varjoon”, 5

⁸⁰ Työkansan Sanomat 2.3.1948, “Suomen rauha on turvattava”, 3

asioista uutisoidessa. Uutisointi Ruotsin puolueettomuuspolitiikasta oli pääosin positiivista ja ymmärtäväistä, ja niiden yhteydessä käytettiin käsitteistöä, jotka ovat usein myönteisiä. Tämä selittyy puolueiden yleisellä suuntautumisella enemmän länteen päin sekä esimerkiksi läheisistä suhteista Pohjoismaihin ja varauksellisesta suhtautumisesta Neuvostoliittoon.

Työkansan Sanomissa uutisoinnit aiheista erosivat hyvin paljon *Uudesta Suomesta* ja *Suomen Sosialidemokraatista* ja olikin usein varsin päinvastaista. Uutisista ja artikkeleista nousi usein selkeästi esille SKP:n agenda ja lehdessä käytettiin paljon propagandaa, jotta lukijaan voitiin vaikuttaa mahdollisimman paljon. Uutisointi Ruotsin puolueettomuudesta ja puolueettomuuden suhteesta eri yllä mainittuihin teemoihin oli pääsääntöisesti hyvin kriittistä, väheksyvää ja paikoin hyökkääväkin. Uutisten yhteydessä käytettiin usein negatiivisesti latautuneita käsitteitä, kuten “silmänlumetta”, ja erityisen paljon sota-aiheisia käsitteitä, kuten “sodanlietsojat”, “sotaliitto” ja “sodanvalmistelijat”. Näillä on pyritty vaikuttamaan lukijaan, ja luomaan yhteyksiä Ruotsin puolueettomuuspolitiikan, tai puolueettomuuden ylipäättänsä, välille.

Lehtien agendojen kilpailuakin oli havaittavissa esimerkiksi *Työkansan Sanomien* ja *Suomen Sosialidemokraatin* välillä, ja tämä selittyy Suomen sisäpoliittisia jännitteitä tarkastelemalla, joista lyhyesti kerrottiin tutkielman alkupuolella.

Aihetta voisi olla tarpeellista jatkotutkia. Etenkin aiheen ajallista rajausta voisi pidentää heti toisen maailmansodan jälkeisiin vuosiin, jotta aiheesta saataisiin vielä kattavampia tuloksia, ja saataisiin paremmin selville Ruotsin ulkopoliitiikan merkitys Suomelle 1945-vuodesta eteenpäin YYA-sopimukseen saakka. Lisäksi alkuperäislähteisiin voisi lisätä esimerkiksi Maalaisliiton pää-äänenkannattajan tuomaan lisää kattavuutta.

5 Lähteet

ALKUPERÄISLÄHTEET

Sanomalehdet

Suomen Sosialidemokraatti (SS) 1948. (Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot)

Työkansan Sanomat 1948. (Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot)

Uusi Suomi (US) 1948. (Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot)

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Agius, C. (2006). *The Social Construction of Swedish Neutrality : Challenges to Swedish Identity and Sovereignty*. Manchester : Manchester University Press. Haettu osoitteesta: <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1296842>

Aunesluoma, J. (2003). *Britain, Sweden and the Cold War : understanding neutrality*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Hentilä, S., Jussila, O & Nevakivi, J. (2000). *Suomen poliittinen historia 1908-1999*. Juva: WSOY

Holmila, A. & Mikkonen, S. (2015). *Suomi sodan jälkeen : pelon, katkeruuden ja toivon vuodet 1944-1949*. Jyväskylä: Atena.

Kaukiainen, L. (1977). *Pikkuvaltioiden kansainvälisen kriisin varjossa - Turvallisuuskysymys Ruotsin, Suomen ja Tanskan julkisessa keskustelussa lokakuusta 1937 marraskuuhun 1938*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Koivisto, H. (2011). *Politiikkaa, erotiikkaa ja kulttuuritaistelua : kirjoituksia suomalaisesta vasemmistoölymystöstä 1930-luvulta*. Helsinki: Unigrafia. Haettu osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/26458>

Majander, M. (2004). *Pohjoismaa vai kansandemokratia? : Sosiaalidemokraatit, kommunistit ja Suomen kansainvälinen asema 1944-51*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Salokangas, R. & Tommila, P. (1998). *Sanomia kaikille : Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.

Sevón, C. (1995). *Visionen om Europa : Svensk neutralitet' och europeisk återuppbyggnad 1945-1948*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

Vänttinen, O. (1967). *Itsenäinen Suomi - puolueeton Pohjola: poimintoja lehdistökeskusteluista Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa*. Helsinki: Alea-kirja.

Yunker, J.A. (2014). *Global Marshall Plan : Theory and Evidence*. Lanham: Lexington Books. Haettu osoitteesta: <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1821798>